

Volný pohyb osob v EU
OD PRACOVNÍKŮ K OBČANŮM
Pravidla pro pohyb a pobyt

ot. 20 - NVS - 2021

Volný pohyb osob (pracovníků) v EHS (ekonomická svoboda jako součást společného trhu)

Původně (tj. do počátku 90. let): ekonomická svoboda

- pravidla pro volný
- pohyb (krátkodobý – turistika bez víz) a
- **pohyb/pobyt** (krátkodobý pobyt nebo přestěhování pouze za účelem ekonomické aktivity v jiném členském státě)

Volný pohyb pracovníků

Zahrnuje tato práva (demonstrativní výčet):

- opuštění svého státu
- vstup a pobyt na území jiného členského státu
- právo ucházet se o zaměstnání, být zaměstnán, pobírat důchod atd. – vše za stejných podmínek jako domácí občané **(zákaz diskriminace podle státní příslušnosti)**

Příklady zakázané diskriminace - judikatura

- povinnost pracovníka pobývat na území státu výkonu práce, aby získal přístup k sociálnímu zabezpečení (Clean Car – C-350/96)
- znevýhodňování pendlerů proto, že mají bydliště v domovském státě (k výkonu práce dojíždějí)
- takéž nepřímá diskriminace („nediskriminační“ opatření fakticky znevýhodňující cizince) (podmínky fakticky obtížněji splnitelné)

Rakousko – dětské přídavky

Diskriminace zahraničních pracovníků?

- **Evropská komise zažalovala Rakousko u Soudního dvora EU kvůli takzvané indexaci přídavků na děti pracujících cizinců. Podle ní je opatření diskriminační a v rozporu s unijním právem.**
- Rakousko od 1. ledna 2019 snížilo přídavky na děti lidí z jiných zemí Evropské unie, kteří sice v Rakousku pracují, ale jejich potomci žijí ve vlasti. Na základě indexace přídavky odpovídají životním nákladům v zemích jejich původu. Výsledkem je především to, že pracovníci z chudších členských zemí včetně Česka či Slovenska dostávají na své děti žijící doma méně peněz, zatímco zaměstnanci z bohatších zemí naopak více.
- Unijní soud se případem zabývá od konce letošního dubna, kdy se na něj obrátil s dotazem ohledně slučitelnosti s unijním právem finanční soud v Rakousku. Ten tak učinil na základě stížnosti české pendlerky, které krácení krácení přídavků postihlo (řízení o předběžné otázce – čl. 267 SFEU)

Volný pohyb pracovníků – čl. 45 SFEU

- 1. Je zajištěn volný pohyb pracovníků v Unii.
- 2. Volný pohyb pracovníků zahrnuje **odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti**, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky.
- 3. S výhradou omezení odůvodněných **veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností a ochranou zdraví** zahrnuje právo:
  - a) ucházet se o skutečně nabízená pracovní místa;
  - b) pohybovat se za tím účelem volně na území členských států;
  - c) pobývat v některém z členských států za účelem výkonu zaměstnání v souladu s právními a správními předpisy, jež upravují zaměstnávání vlastních státních příslušníků;
  - d) zůstat na území členského státu po skončení zaměstnání za podmínek, které budou předmětem nařízení vydaných Komisí.
- **4. Tento článek se nepoužije pro zaměstnání ve veřejné správě.**

Nárok na sociální dávky v EU

- **Základní pravidlo: sociální zabezpečení občanů se odvíjí od země, ve které občan pracuje a odvádí sociální pojištění.**
- **občanství nehraje roli**
- **týká se to především dávek:**
  - v nemoci
  - v mateřství a rovnocenné otcovské dávky
  - v invaliditě
  - ve stáří
  - při pracovních úrazech a nemocech z povolání
  - v nezaměstnanosti (nikoli hned po příjezdu)
- **V zemi, kde se odvádí pojištění: asimilační režim (EU, EHP a Švýcarsko)**

Kdy vzniká nárok na sociální dávky v jiném státě EU

- Jakmile v zahraničí **máte bydliště** a **najdete práci**, a začnete v dané zemi **odvádět pojištění**, bude vám vznikat **nárok na další dávky** i v dané zemi. Pozor – rozdílná kvalifikace „bydliště“ - například může být podmínka minimální odpracované doby.
- I při nedostatku peněžních prostředků nelze vynucovat opuštění hostitelské země, pokud můžete prokázat, že i nadále **hledáte zaměstnání a máte reálnou šanci ho najít**.

Volný pohyb dalších osob ekonomicky činných

- podnikatelé, živnostníci, advokáti, umělci apod.
- platí **stejný režim**, tj. **zákaz diskriminace podle státní příslušnosti**
- sociální dávky: jako u pracovníků
- národní režim:
  - **uznávání kvalifikace**, vázané živnosti
  - harmonizační směrnice: uznávání vzdělání, osvědčení o vzdělání, 2 metody úpravy (lékaři)

Volný pohyb osob v EHS (EU) obecně - výjimky

1. Odmítnutí vstupu na své území, vyhoštění:

- ohrožení veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti
- ohrožení zdraví vlastního obyvatelstva (covid)

2. Odmítnutí vykonávat zaměstnání:

- **zaměstnání ve státní správě s podílem na výkonu státní moci (viz dále)**

3. Odmítnutí dlouhodobého pobytu u jiných osob než pracovníků:

- nedostatek finančních zdrojů (živobytí)
- nedostatek nemocenského pojištění
- důvody v bodu 1 (např. obchod s drogami)

Speciální výjimka pro všechny kategorie ekonomicky činných osob – odmítnutí zaměstnání

Čl. 45 odst. 4 SFEU: **4. Tento článek se nepoužije pro zaměstnání ve veřejné správě.**

Čl. 51: Ustanovení této kapitoly (služby) se nevztahují na činnosti, které jsou v příslušném členském státě spjaty, i když jen příležitostně, s výkonem veřejné moci.

- pojem veřejná správa – v čl. 45 chybí definice, je v rozsudku Lawrie-Blum
- **podíl na výkonu veřejné moci**
- lze takto vyloučit cizince a není to diskriminace
- restriktivní výklad

Restriktivní výklad – příklady (četná judikatura)

- Považuje se za výkon veřejné správy:
  - soudci, státní zástupci,
  - nejvyšší státní úředníci (ministři, náměstci, vedoucí státních orgánů)
  - příslušníci ozbrojených sborů (policie, armáda)
  - zpravodajské služby
  - diplomaté
  - jiní státní úředníci pověřeni výkonem nebo kontrolou dodržování práva
- Nepovažuje se za výkon veřejné správy:
  - personál státních škol, nemocnic apod.
  - personál státních drah a jiných státních dopravních společností

Občanství EU (od 1993)

- Maastrichtská smlouva o EU 1992/1993
- **doplňuje (nenahrazuje) státní občanství**
- žádné povinnosti
- **práva:**
  - volný pohyb a pobyt,
  - volební právo (EP, místní zastupitelstva)
  - petice, stížnosti ombudsmanovi
  - diplomatická a konzulární ochrana

Volný pohyb osob v EU obecně

Od 1993 základní právo občana EU: **volný pohyb a pobyt** v členských zemích

Lisabon (2009): Právní úprava sjednocena pro všechny kategorie osob a jejich rodinné příslušníky

pracovníci a podnikatelé (OSVČ)

studenti

důchodci

ostatní

+ rodinní příslušníci

Režim pohybu a pobytu - 1

- směrnice 2004/38
- sjednocená úprava pro všechny občany EU a rodinné příslušníky
- **vstup na území členského státu**
- **pobyt do 3 měsíců**
- **pobyt nad 3 měsíce**
- **trvalý pobyt (nad 5 let)**

Režim pohybu a pobytu - 2

Vstup na území členského státu

- výjimky (zůstaly stejné):
  - ohrožení **veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti**
  - ohrožení **zdraví** vlastního obyvatelstva
- doklady:
  - občané EU: průkaz totožnosti
  - rodinní příslušníci ze třetích zemí: pas (+ vízum)
    - nárok na získání víza

Režim pohybu a pobytu - 3

Pobyt do 3 měsíců

- bez formalit, bez podmínek

Pobyt nad 3 měsíce

- podmínky:
  - zaměstnání, podnikání, dostatek prostředků, zdravotní pojištění – rodinní příslušníci (i cizinci ze 3. zemí)
- formality (na dobu určitou):
  - občan EU: osvědčení o registraci („povolení k pobytu“)
  - rodinný příslušník (i cizinec ze 3. země): pobytová karta

Směrnice 2004/38 o pobytu nad 3 měsíce (jen pro inf.)

Článek 7 - Právo pobytu po dobu delší než tři měsíce

1. Všichni občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu delší než tři měsíce, pokud:

a) jsou v hostitelském členském státě **zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými**; nebo

b) **mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky**, aby se po dobu svého pobytu **nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění**,
...nebo

c) — **jsou zapsáni** u soukromého či veřejného subjektu, akreditovaného nebo financovaného hostitelským členským státem v souladu s jeho právními předpisy nebo správní praxí z prvotního důvodu **studia, včetně odborné přípravy**, a
— **jsou účastníky zdravotního pojištění** a prohlášením nebo jiným podobným prostředkem ujistí příslušný vnitrostátní orgán, že **mají dostatečné prostředky** pro sebe a své rodinné příslušníky, aby se po dobu jejich **pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu**; nebo

d) **jsou rodinnými příslušníky** doprovázejícími nebo následujícími občana Unie, který splňuje podmínky uvedené v písmenech a), b) nebo c).

2. Právo pobytu stanovené v odstavci 1 se vztahuje rovněž **na rodinné příslušníky** doprovázející nebo následující v hostitelském členském státě občana Unie, **kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu**, za předpokladu, že tento občan Unie splňuje podmínky stanovené v odst. 1 písm. a), b) nebo c).

3. Občan Unie, který **již není zaměstnanou osobou ani samostatně výdělečně činnou osobou**, si **ponechává postavení zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně**, pokud:

- a) není **dočasně** schopen pracovat v důsledku nemoci nebo úrazu;
- b) je řádně zapsán jako **nedobrovolný nezaměstnaný** poté, co byl zaměstnán více než jeden rok a je řádně **zaregistrován u příslušného úřadu práce** jako uchazeč o zaměstnání;
- c) je řádně zapsán jako **nedobrovolný nezaměstnaný** po méně než jednoročním zaměstnání, a je řádně zaregistrován u příslušného úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání.
- d) **zahájí odbornou přípravu.**

Režim pohybu a pobytu - 4

Právo trvalého pobytu

- vznik: legální pobyt 5 let bez většího přerušení
- dokumenty (na dobu neurčitou):
  - občan EU – doklad o trvalém pobytu
  - rodinný příslušník: karta trvalého pobytu

Režim pohybu a pobytu – **zákaz diskriminace podle státní příslušnosti**

Ve všech oblastech působnosti Smlouvy o fungování EU:

zaručeno stejné zacházení jako vůči státním příslušníkům hostitelského státu

Omezení práva vstupu a práva pobytu

- **výjimky:**
  - ohrožení **veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti**
  - ohrožení **zdraví** vlastního obyvatelstva
- osobní chování dotyčné osoby
- skutečné, aktuální a závažné ohrožení zájmu
- veřejné zdraví: nemoci s epidemickým potenciálem, nakažlivé nemoci, pokud ochrana i domácích

Vyhoštění občana EU

- z důvodu ochrany veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti
- trvalý pobyt: jen zcela výjimečně
- *Donatella Calfa (C-348/96)* Automatické doživotní vyhoštění jako trestní sankce za obchod s drogami = překážka uplatňování základních svobod. Je třeba zvažovat tyto důsledky – vyhoštění jen dočasné podle závažnosti konkrétního činu
- zákaz pobytu: po 3 letech lze žádat o zrušení